

GOTOWOŚĆ DZIECKA DO PODJĘCIA NAUKI W SZKOLE

Kilka informacji dla rodziców dzieci 6-letnich

Dobry start w szkole jest niezwykle ważny dla rozwoju dziecka. Jeśli jest ono psychicznie i fizycznie gotowe do podjęcia nauki, bez trudu i z radością opanowuje podstawy edukacji. Może bez przeszkód realizować potencjał intelektualny i osobowościowy. Ma wielką szansę na to, by w przyszłości osiągnąć sukcesy edukacyjne, zawodowe i osobiste na miarę swoich wrodzonych możliwości.

Dziecko podejmujące naukę w szkole powinno być do niej odpowiednio dojrzałe. Jego rozwój fizyczny, umysłowy i emocjonalno – społeczny musi osiągnąć taki poziom, który pozwala mu na sprostanie wymaganiom stawianym przez program nauczania i wychowania. O powodzeniu dziecka w szkole w dużym stopniu decyduje poziom jego dojrzałości szkolnej czyli gotowość do podjęcia nauki w szkole.

Od czego zależy gotowość szkolna?

Dobre przygotowanie do podjęcia nauki w szkole stanowi wynik interakcji między dzieckiem a środowiskiem rodzinnym i wychowaniem przedszkolnym. Z tego powodu używane dawniej pojęcie „dojrzałość szkolna” zastąpiono terminem **gotowość szkolna**. Zależy ona od:

- wieku kalendarzowego dziecka i indywidualnego tempa rozwoju fizycznego i psychologicznego (niektóre dzieci rozwijają się szybciej, inne wolniej – w wieku 6–7 lat różnice między rówieśnikami są dosyć spore),
- aktywności dorosłych, stwarzających dziecku warunki do rozwoju – im bogatsze (w sensie intelektualnym) środowisko, im więcej czasu poświęcają kilkulatkowi dorośli na wspólne rozmowy, zabawy, rysowanie, uczenie, wycieczki, tym szybciej osiągnie on gotowość szkolną,
- ogromne korzyści dla przygotowania do szkoły przynosi uczęszczanie do przedszkola – nie tylko do obowiązkowej zerówki.

Elementy gotowości szkolnej

Na dojrzałość szkolną sześciolatka składają się osiągnięcia rozwojowe w trzech sferach: umysłowej, ruchowej i emocjonalno-społecznej. Dziecko gotowe do podjęcia nauki powinno przejawiać następujące zdolności i umiejętności:

1. Dojrzałość szkolna w zakresie rozwoju fizycznego.

- Dziecko powinno mieć powyżej 120 cm wzrostu, ważyć powyżej 23 kg – te parametry idą w parze z twardością kośćca, siłą mięśni, ogólną odpornością na zmęczenie i odpornością organizmu na choroby; do tych wartości dopasowana jest wielkość ławek.
- Rozwój ruchowy dziecka (tzw. duża motoryka) powinien charakteryzować się koordynacją ruchów, zdolnością utrzymywania równowagi, zwinnością ruchów na tyle, by dziecko bezpiecznie poruszało się wśród innych dzieci na terenie szkoły.
- Ruchy rąk (tzw. mała motoryka) powinny być sprawne na tyle, by umożliwić odpowiedni poziom rysowania, pisania drobnych elementów w linijkach; ruchy powinny być skoordynowane i płynne (od tego zależy tempo pisania i odporność ręki na zmęczenie).

2. Dojrzałość szkolna w zakresie procesów poznawczych.

- **Uwaga.** Dziecko powinno umieć skupiać uwagę przez około 30 minut, powinno w pewnym zakresie samo sterować uwagą (tzw. uwaga dowolna), aby skłonić się do zajmowania także tymi sprawami, które są dla niego mniej ciekawe i nie przykuwają uwagi automatycznie. Powinno umieć podporządkować uwagę poleceniom nauczyciela i być zdolne do np. przerwania zabawy i zwrócenia uwagi na czynność zalecaną przez dorosłego.
- **Pamięć.** Dziecko powinno umieć sterować procesem zapamiętywania – umieć celowo zapamiętać materiał. Sprawność zapamiętywania zależy od koncentracji uwagi – jeśli dziecko nie zwróci jej na materiał, nie zostanie on zmagazynowany w pamięci trwałej.
- **Spostrzeganie wzrokowe (percepcja wzrokowa).** Dziecko powinno dokonywać analizy i syntezy znaków graficznych na tyle, by:
  - różnicować elementy liter (np. „kółko” i „laseczka”),
  - różnicować zależności między elementami („laseczka” przed „kółkiem” skierowana w dół to litera „p”, za kółkiem skierowana do góry – „d”, „łódeczka” to „n”, a „łódeczka do góry dnem” to „u” itp.). Dziecko powinno spostrzegać, organizować i rozumieć otaczającą je rzeczywistość – w rozwijaniu tej zdolności pomocne są m.in. zabawy w szukanie różnic między obrazkami, układanie puzzli, wyszukiwanie figur geometrycznych, z jakich składają się obiekty na obrazkach.
- **Spostrzeganie słuchowe (percepcja słuchowa).** Dziecko powinno potrafić:
  - odróżniać słuchowo wszystkie głoski (ta zdolność nosi nazwę słuchu fonemowego),
  - dzielić wyrazy na głoski (analiza słuchowa) – np. rozłożyć słowo „mama” na głoski m-a-m-a,
  - łączyć głoski w wyrazy (synteza słuchowa),
  - słuchowo różnicować rymy i rytm mowy.

Od powyższych umiejętności w dużej mierze zależy sprawność czytania i pisania. Dzieci z zaburzoną percepcją wzrokową i słuchową są zagrożone dysleksją, której można zapobiec stosując odpowiednie ćwiczenia stymulujące rozwój tych sfer, najlepiej zanim jeszcze dziecko pójdzie do szkoły.

- **Myślenie** dziecka powinno charakteryzować się możliwością rozumienia prostych pojęć, prostych zasad, reguł, prawidłowości. Sześciolatek powinien być zdolny do wnioskowania przyczynowo skutkowego i klasyfikowania obiektów do prostych kategorii pojęciowych.
- **Mowa** powinna pełnić już funkcję komunikatywną. Sześciolatek powinien porozumiewać się pełnymi zdaniami, mieć odpowiednio duży zasób słów i znać na tyle wiele pojęć, by korzystać z poleceń i komentarzy nauczyciela oraz rozumieć czytane teksty. Powinien prawidłowo wymawiać głoski, by je prawidłowo analizować i syntetyzować w procesie nauki pisania i czytania. W rozwijaniu tego aspektu gotowości szkolnej nieocenioną pomocą są wspólne lektury i rozmowy z dorosłymi.

Gotowość do podjęcia nauki matematyki

1. Zdolność i gotowość do liczenia:

- sprawne przeliczanie przedmiotów rzeczywistych oraz ich reprezentacji symbolicznych (czyli obrazów, schematów),
- zdolność odróżniania prawidłowego liczenia od błędnego – wykrywania i korygowania pomyłek popełnianych w przeliczaniu przez inne osoby i siebie samego,
- umiejętność dodawania i odejmowania w zakresie 10 w pamięci lub na palcach.

2. Operacyjne rozumowanie na poziomie konkretnym, czyli:

- umiejętność spostrzegania równoliczności zbiorów pomimo zmiany układu przestrzennego ich elementów; dziecko powinno rozumieć, że 10 kasztanów „w kupce” to tyle samo, co 10 kasztanów ułożonych w rząd (dzieci niegotowe do nauki matematyki kierują się przede wszystkim wskazówkami wizualnymi i są np. głęboko przekonane, że 5 słoni to więcej niż 5 mrówek – bo słonie są większe),
- zdolność do wyznaczania konsekwentnej serii w kolejności rosnącej lub malejącej (np. układania patyczków od najkrótszego do najdłuższego).

3. Zdolność do posługiwania się symbolami (cyfry, znaki) w odniesieniu do:

- pojęć matematycznych
- działań arytmetycznych
- schematów graficznych

4. Dojrzałość emocjonalna:

- samodzielność
- motywacja do rozwiązywania zadań
- odporność na trudne sytuacje problemowe (jakimi są nieraz zadania matematyczne)
- umiejętność radzenia sobie z frustracją

5. Prawidłowy rozwój funkcji percepcyjno-motorycznych, pozwalający na odwzorowywanie cyfr, pisanie i rysowanie.

Skutki braku gotowości szkolnej

Badania wskazują, że optymalnej gotowości szkolnej nie osiąga aż około 30–40% dzieci rozpoczynających naukę. Zwykle po około 6 miesiącach nauki następuje przyspieszenie rozwoju i nauka w szkole przebiega już bez większych problemów. Jednak część dzieci przejawia spore trudności w opanowaniu materiału, a w wyniku doświadczanych niepowodzeń:

- u niektórych powstaje ogromny **lęk** przed porażką, co z czasem przekształca się w nerwicę szkolną,
- inne nie lubią szkoły, nie chcą się uczyć, stosowany przymus powoduje niekiedy **wagarowanie**,

- ciągle niepowodzenia wywołują stan napięcia psychicznego, które najłatwiej rozładować poprzez **agresję** (zachowania agresywne skierowane na słabszych, tendencje do niszczenia itp.).

Ponadto sześciolatek z deficytami w zakresie myślenia, pamięci i uwagi jest zagrożony wystąpieniem **ogólnych trudności w uczeniu się** – tego rodzaju deficyty mogą być sygnałem upośledzenia rozwoju intelektualnego, równie dobrze jednak mogą być wynikiem zaniedbań środowiskowych. Dziecko, którego nie zachęcano do logicznego rozumowania, opowiadania historyjek obrazkowych, uczenia się wierszyków, liczenia itp. może wykazywać opóźnienia w zakresie funkcji umysłowych, które ulegną szybkiemu wyrównaniu przy odpowiedniej pracy dydaktycznej prowadzonej przed rozpoczęciem nauki szkolnej (w klasie 0 lub przedszkolu). Dzieci, u których występują braki w zakresie umiejętności percepcyjnych (spostrzegania wzrokowego i słuchowego), są z kolei zagrożone wystąpieniem specyficznych trudności w uczeniu się pisania, czytania i/lub matematyki. Są to dzieci z grupy **ryzyka dysleksji i dyskalkulii**.

Brak dojrzałości emocjonalnej również będzie czynnikiem zaburzającym proces edukacji i zmniejszającym szanse na sukces szkolny. Dziecko, które nie potrafi włączyć się do grupy, jest wycofane lub, przeciwnie, agresywne, nadpobudliwe, czy dziecko, które nie potrafi odseparować się od rodziców, z trudem będzie adaptowało się do nowej rzeczywistości i wymagań szkolnych. Dlatego przed rozpoczęciem nauki korzystna będzie terapia psychologiczna zmierzająca ku rozwiązaniu specyficznych problemów emocjonalnych dziecka, przeważnie uwarunkowanych zdarzeniami w środowisku rodzinnym.

Ze względu na prawdopodobieństwo tak negatywnych konsekwencji nie należy bagatelizować braku gotowości szkolnej i liczyć na to, że dziecko na pewno „samo wyrośnie”, bez pomocy ze strony rodziców i nauczycieli.

Co zrobić, jeśli dziecko nie jest gotowe do szkoły?

W przypadku rozpoznania braku gotowości do nauki już na początku zerówki wystarczy objąć dziecko w domu i/lub w przedszkolu dodatkowymi ćwiczeniami stymulującymi opóźnione sfery rozwoju. Jeżeli jednak deficyty rozwojowe zostaną odkryte późno lub są bardzo nasilone (obejmują wiele sfer), wskazane jest odroczenie obowiązku szkolnego u dziecka.

Dodatkowy rok powinien być wykorzystany na utrwalenie treści programowych z zerówki, terapię pedagogiczną oraz konsultacje. W porę udzielona pomoc może zminimalizować późniejsze stresy szkolne dziecka. Niestety u rodziców obserwuje się często postawę pełną niechęci i obaw wobec odraczania rozpoczęcia nauki przez dziecko – często decydują się na posłanie go do szkoły w terminie. Takie dzieci „na siłę” umieszczane w szkole z reguły nie radzą sobie z nauką, a oprócz trudności edukacyjnych zaczynają również przejawiać zaburzenia emocjonalne – przestają lubić szkołę i tracą motywację do uczenia się, co znacznie obniża ich szanse na pełną realizację wrodzonych możliwości.

Pamiętaj! Odroczenie obowiązku szkolnego służy wyłącznie dobru dziecka, dając mu szansę na nadrobienie zaległości i uniknięcie wielu problemów i upokorzeń w trakcie wieloletniej nauki w szkole!

Poniższa ankieta pomoże w samodzielnej ocenie czy dziecko dojrzało już do nauki w szkole.

Jeżeli w połowie zerówki na większość pytań możesz z pełnym przekonaniem odpowiedzieć „tak” – Twoje dziecko jest dobrze przygotowane do podjęcia nauki w I klasie. Im więcej odpowiedzi „nie”, tym bardziej prawdopodobne jest, że przedszkolak będzie wymagał dodatkowych ćwiczeń przygotowujących do nauki, a nawet odroczenia obowiązku szkolnego.

Umiejętności szkolne: przygotowanie do nauki czytania, pisania i matematyki Czy Twoje dziecko przejawia poniższe zachowania i umiejętności?	TAK	NIE
próbuję wyjaśniać obserwowane zjawiska		
odróżnia kierunki lewo-prawo		
rozumie pojęcia związane z przestrzenią, np. nad, pod, za, obok		
wskazuje kierunki na kartce papieru, np. góra-dół, lewo-prawo		
zna pory roku i związane z nimi zjawiska		
potrafi powiedzieć, jaki jest dzień tygodnia i jaki będzie następny		
przerysowuje szlaczki i proste figury geometryczne		
rysuje szlaczki literopodobne		
zna i stosuje liczebniki porządkowe (np. pierwszy, drugi, trzeci)		
dodaje i odejmuje przedmioty, liczmany		
zna cyfry od 0 do 9		
potrafi porównać dwa obrazki różniące się szczegółami		
słucha uważnie, kiedy ktoś do niego mówi, nie wyłącza się		
potrafi skoncentrować się na wykonywanej aktualnie czynności i doprowadzić ją do końca, nie rozprasza się		
potrafi układać szeregi z obiektów (np. od najkrótszego do najdłuższego) i umieścić nowy obiekt w już ułożonym szeregu		
potrafi opowiedzieć historyjkę obrazkową		
w opowiadaniu ujmuje związki przyczynowo-skutkowe		
dzieli zdanie na wyrazy		
dzieli wyrazy na sylaby (np. pa-pu-ga) i łączy sylaby w wyraz		
dzieli wyrazy na głoski (np. p-a-p-u-g-a) i łączy głoski w wyraz, czyli posiada zdolność analizy i syntezy fonemowej		
zna drukowane małe i wielkie litery (z wyłączeniem dwuznaków, zmiękczeń i liter oznaczających w języku polskim samogłoski nosowe		
układa proste wyrazy z liter i potrafi je przeczytać		

składa układanki typu puzzle		
Kompetencje poznawcze Czy Twoje dziecko przejawia poniższe zachowania i umiejętności?	TAK	NIE
próbuje wyjaśniać obserwowane zjawiska		
przewiduje zachowania innych dzieci		
dużo mówi o sobie – np. o tym co lubi robić		
potrafi trafnie opowiedzieć, co wie i umie		
definiuje nazwy przez odniesienie do ogólniejszej kategorii (np. „kaczka to ptak wodny”, „rower to pojazd z dwoma kołami i pedałami”)		
ma zasób wiadomości wykraczający poza bezpośrednie doświadczenie – potrafi uczyć się dzięki temu, co usłyszało lub przeczytało		
dodaje i odejmuje w pamięci		
w zabawie często wybiera gry liczbowe		
chętnie rozwiązuje zagadki matematyczne		
liczy w pamięci w zakresie 100		
Sprawność motoryczna (ruchowa) Czy Twoje dziecko przejawia poniższe zachowania i umiejętności?	TAK	NIE
lubi zajęcia gimnastyczne i sportowe		
sprawnie łapie i odrzuca piłkę		
umie jeździć na rowerze, wspina się na drabinki		
przechodzi po równoważni		

lubi prace ręczne		
buduje z drobnych klocków		
lepi figurki z plasteliny (np. ludziki)		
prawidłowo trzyma ołówek (uchwyt, napięcie mięśniowe)		
Samodzielność Czy Twoje dziecko przejawia poniższe zachowania i umiejętności?	TAK	NIE
sprawnie się ubiera (wiąże sznurowadła, zapina guziki, suwaki)		
samo podejmuje próby poradzenia sobie z trudnością		
wytrwale podejmuje próby, nie zraża się niepowodzeniami		
wykazuje inicjatywę, wypróbowuje różne sposoby działania		
nie prosi ciągle osób dorosłych o pomoc w drobnych sprawach		

nie ogranicza się tylko do wiernego naśladownictwa zachowań i prac innych dzieci		
nie unika zadań i sytuacji wymagających samodzielności		
nie stara się wciąż przebywać blisko rodziców czy nauczycieli		
stara się dokończyć swoje prace, jest zainteresowane wynikiem		
lubi dobrze wykonać swoje prace, poprawia je		
potrafi zapamiętać i wykonać polecenie		
Umiejętności społeczne: niekonfliktowość i aktywność Czy Twoje dziecko przejawia poniższe zachowania i umiejętności?	TAK	NIE
sprząta zabawki i pomoce		
pamięta o zasadach bezpiecznego zachowania w grupie		
unika sytuacji konfliktowych		
próbuje radzić sobie w pokojowy sposób		
nie skarży, w sytuacji konfliktu nie obwinia innych dzieci		
uwzględnia prawa innych, np. czeka na swoją kolej		
nie wymaga przypominania umowy		
rzadko wywołuje konflikty		
nie reaguje gniewem, nie obraża się		
rzadko wybucha płaczem, złością		
nie zachowuje się agresywnie wobec innych dzieci		
jego próby kontaktu są rozumiane przez dzieci		
mówi o ważnych dla siebie sprawach		
zaprasza dzieci do rozmów i zabaw		
pomaga innym dzieciom, próbuje je pocieszyć		
współodczuwa (rozpoznaje, nazywa) odczucia innych dzieci		
staje w obronie innych dzieci		
okazuje radość z osiągniętego wyniku, sukcesu		
często zadaje pytania		
prosi o dodatkowe wyjaśnienia i informacje		